

ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ДОКУМЕНТАХ ЮНЕСКО

О.М. Беляєва¹, В.Г. Синиця²

ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія»¹

ВНЗ «Буковинський державний медичний університет»²

Проаналізовані питання забезпечення якості вищої освіти в умовах глобалізації. Викладені рекомендації Ради Європи та ЮНЕСКО, які стосуються всіх сторін, зацікавлених у забезпеченні якості вищої освіти: органів державного управління; вищих навчальних закладів / постачальників послуг вищої освіти; студентських організацій; установ, які підтверджують якість і проводять акредитацію; установ, які визнають академічні кваліфікації; професійних організацій.

Ключові слова: *глобалізація, якість вищої освіти, транскордонність, органи державного управління, вищі навчальні заклади, постачальники послуг вищої освіти, акредитація, кваліфікація, студентські організації, професійні організації.*

У контексті глобалізаційних тенденцій і викликів якісна вища освіта визнається основною рушійною силою національного розвитку, вагомим ресурсом у конкуруючих ринкових суспільствах, ресурсом і фактором національної безпеки, а також чинником визнання на міжнародному рівні [1; 2; 3; 4; 6]. Для особистості здобуття вищої відіграє вирішальну роль з точки зору її процвітання, забезпечення матеріального благополуччя, можливостей підтримувати фізичне і моральне здоров'я, продовження тривалості життя, рівня та якості життя, зниження ризиків безробіття etc.

З огляду на зазначене вище, особливої актуальності набувають питання якості вищої освіти. Якість національної вищої освіти, її оцінка і моніторинг відіграють вирішальну роль для соціально-економічної безпеки і благополуччя тієї, чи іншої країни, але й обумовлює міжнародний статус даної національної системи, забезпечує конкурентоспроможність випускників вітчизняних вишів на міжнародному рівні. А отже, створення систем забезпечення якості освіти є

вкрай важливим як з урахуванням необхідності контролю цієї якості на внутрішньодержавному, так і на міжнародному рівнях.

У зв'язку із зазначеним вище заслуговують на увагу «Керівні принципи для забезпечення якості у транскордонній вищій освіті» [6]. Цей програмний документ ЮНЕСКО розроблений з метою: підтримки і розвитку міжнародного співробітництва, забезпечення якості транскордонної вищої освіти, убезпечення осіб, що навчаються, та інших зацікавлених сторін від низької якості та недобросовісних постачальників вищої освіти, сприяння розвитку якісної транскордонної вищої освіти відповідно до гуманітарних, соціально-економічних і культурних потреб.

Разом із усвідомленням важливості міжнародної взаємодії у сфері вищої освіти (СВО) «Керівні принципи для забезпечення якості у транскордонній вищій освіті» одночасно передбачають визнання необхідності збереження національних освітніх систем, національного суверенітету і розмаїття вищої освіти, забезпечуючи тим самим примат національних пріоритетів [6].

Розроблені у цьому документі рекомендації стосуються всіх сторін, зацікавлених у забезпеченні якості вищої освіти. Зацікавленими сторонами є: органи державного управління; вищі навчальні заклади / постачальники послуг вищої освіти; студентські організації; установи, які підтверджують якість і проводять акредитацію; установи, які визнають академічні кваліфікації; професійні організації.

Органам державного управління рекомендується [6, с. 13–14]:

- створити всеохоплюючу, об'єктивну і прозору систему реєстрації чи видачі дозволів транскордонним постачальникам послуг у СВО, які бажають працювати на території цієї держави, або сприяти створенню такої системи;

- розвивати всеохоплюючий потенціал у галузі надійного забезпечення якості та акредитації послуг у СВО або сприяти створенню такого потенціалу з чітким усвідомленням того, що підтвердження якості та акредитації у сфері транскордонної вищої освіти стосується як країн-постачальників, так і країн-споживачів освітніх послуг;

- надавати консультативні послуги різним компетентним органам, які займаються питаннями підтвердження якості та акредитації на національному і міжнародному рівнях, а також координувати їх діяльність;

- надавати точну, надійну і легкодоступну інформацією щодо критеріїв і норм реєстрації, видання дозволів, підтвердження якості та акредитації послуг у сфері транскордонної вищої освіти, наслідків у плані виділення фінансових коштів студентам, навчальним закладам і програмам, а також щодо їх добровільного або обов'язкового характеру;

- розглянути можливість ратифікації регіональних конвенцій ЮНЕСКО щодо визнання кваліфікацій, сприяти розробці таких конвенцій і/або їх поновленню, створенню національних інформаційних центрів, передбачених цими конвенціями;

- у відповідних випадках розробляти дво- / багатосторонні міжнародні угоди, які полегшують визнання чи встановлення кваліфікацій, які існують у кожній країні, на основі процедур і критеріїв, зафіксованих у взаємних угодах, або сприяти підписанню таких угод;

- сприяти зусиллям із покращення на міжнародному рівні доступу до точної, постійно поновлюваної та всеохоплюючої інформації про визнані вищі навчальні заклади / постачальників послуг у СВО.

Прагнення забезпечити якість вищої освіти, як один із найважливіших аспектів діяльності вищих навчальних закладів/постачальників вищої освіти, унеможлиблюється без активної і конструктивної діяльності викладачів. Вищі навчальні заклади несуть відповідальність за якість і соціальну, культурну та мовну відповідність освіти і кваліфікаційних рівнів, які забезпечуються від їх імені, незалежно від місця і форми їх надання.

У цьому контексті **вищим навчальним закладам / постачальникам послуг** у сфері транскордонної вищої освіти рекомендується [6, с. 15–17]:

- гарантувати порівнянність якості навчальних програм, які реалізуються усередині країни та поза її межами, урахування в них культурних і мовних

особливостей країни-споживача освітніх послуг; бажано, щоб це зобов'язання було взято публічно;

- визнати, що якість викладання і досліджень обумовлюються якістю діяльності викладацького складу та умов праці викладачів, що забезпечують критичне і незалежне оцінювання;

- зобов'язати всі вищі навчальні заклади і постачальників послуг у СВО дотримуватися «Рекомендацій ЮНЕСКО стосовно викладачів вищих навчальних закладів» [7] та інших офіційних документів, в яких йдеться про забезпечення належних умов праці та соціального забезпечення викладачів, задіяних у сфері вищої освіти, колегіальних рішень і академічних свобод;

- забезпечити розвиток, функціонування і перегляд чинних внутрішніх систем управління якістю з тим, щоб якомога повніше залучати компетенції таких зацікавлених сторін, як викладачі, адміністрація, студенти, випускники, і які повинні нести всю повноту відповідальності у СВО за забезпечення зіставлюваних рівнів кваліфікації як у своїй країні, так і за її межами; крім того, при рекламуванні своїх програм через представників серед потенційних студентів на них (представників) покладається повна відповідальність за точність, надійність і легкодоступність повідомлюваної інформації та рекомендацій;

- проводити консультації з компетентними органами, які займаються питаннями підтвердження якості та акредитації, і дотримуватися вимог систем забезпечення якості та акредитації країни-споживача послуг у сфері вищої транскордонної освіти, у тому числі, дистанційної;

- здійснювати обмін передовим досвідом шляхом участі в діяльності галузевих і міжзакладних організацій на національному і міжнародному рівнях;

- розвивати і підтримувати взаємодію та партнерські зв'язки з метою спрощення процесу присвоєння кваліфікацій через їх взаємопідтвердження (взаємовизнання) як рівноцінних або таких, що взаємозіставляються;

- у відповідних випадках застосовувати кодекси сумлінної практики такі, як «Кодекс сумлінної практики ЮНЕСКО/Ради Європи в галузі

транснаціональної освіти» [5], а також інші кодекси такі, як «Рекомендації Ради Європи/ ЮНЕСКО щодо критеріїв і процедур оцінювання іноземних кваліфікацій» [8];

- розповсюджувати достовірну, надійну і легкодоступну інформацію щодо критеріїв і процедур зовнішньої і внутрішньої діяльності із забезпечення якості й академічного та професійного визнання кваліфікацій, які присвоюються ними, а також надавати вичерпний і деталізований опис програм і кваліфікацій бажано з кластером знань, умінь і навичок, якими повинен оволодіти успішний випускник; вищі навчальні заклади / постачальники послуг у СВО повинні співпрацювати безпосередньо з установами, які підтверджують якість і проводять акредитацію, а також зі студентськими організаціями, щоб полегшити поширення цієї інформації;

- забезпечувати прозорість фінансових умов навчального закладу і / або пропонувані освітні програм.

Наступні рекомендації стосуються **студентських організацій**, оскільки студентські організації є представниками безпосередніх користувачів транскордонних програм у СВО і членами академічної спільноти, вони несуть відповідальність за надання особам, що навчаються, і потенційним студентам наявної в їх розпорядженні інформації, а також її ретельне вивчення і її урахування у процесі прийняття рішень [6, с. 17].

У цьому контексті рекомендовано сприяти створенню незалежних (автономних) місцевих, національних та інтернаціональних студентських організацій (асоціацій), які могли б:

- у якості активних партнерів брати участь на міжнародному, національному та інституційному рівнях в питаннях, які стосуються вироблення (удосконалення), підтримки і впровадження стандартів якості у вищу транскордонну освіту, а також приймали необхідні заходи щодо досягнення цієї мети;

- брати активну участь у забезпеченні якості освіти, привертаючи більше уваги студентів до можливих ризиків, таких, як невірні рекомендації та

інформація, посередньої якості освітні послуги, які супроводжуються знеціненням здобутих кваліфікацій, а також недобросовісні постачальники освітніх послуг; рівною мірою вони зобов'язані орієнтувати студентів на джерела точної та надійної інформації щодо транскордонних програм у галузі вищої освіти, що може відбуватися шляхом ознайомлення і поширення даних принципів, а також активного їх впровадження;

- сприяти тому, щоб як особи, що навчаються, так і потенційні студенти ставили правильні питання під час їх зарахування на навчання за транскордонними програмами вищої освіти; було би бажано, щоб перелік таких питань був складений студентськими організаціями та, за можливості, із залученням іноземних студентів, а також вищих навчальних закладів, установ, які займаються підтвердженням якості та проведенням акредитації, а також центрами (установами), які присвоюють кваліфікації або їх здійснюють їх визнання; цей перелік може містити такі запитання щодо того: 1) чи даний іноземний навчальний заклад / постачальник послуг у СВО пройшов процедуру визнання чи акредитації органом, який заслуговує на довіру; 2) чи кваліфікації, які присвоюються цим іноземним навчальним закладом / постачальником освітніх послуг, визнаються державою, з якої прибував студент-іноземець як у академічному, так і в професійному плані.

Установам, які забезпечують якість та акредитацію, рекомендовано [6, с. 19–21]:

- упевнитися, що механізми підтвердження якості та акредитації забезпечують надання транскордонної вищої освіти в різних її видах; це передбачає приділення більшої уваги: 1) принципам оцінки; 2) прозорості, послідовності та релевантності чинних норм і процедур, які повинні враховувати форму і національний освітній простір, а також можливості установ адаптуватися до змін і тенденцій транскордонної вищої освіти;

- підтримувати й укріплювати вже існуючі регіональні та інтернаціональні мережі або створювати їх у тих регіонах, в яких вони досі відсутні; ці мережі можуть слугувати платформами для обміну інформацією та

передовим досвідом, для поширення знань, для кращого розуміння міжнародних подій і проблем у СВО, а також підвищення кваліфікації працівників установ, відповідальних за оцінювання якості; ці мережі повинні привертати увагу та розповсюджувати інформацію щодо недобросовісних постачальників і сумнівних установ, які покликані забезпечувати якість і акредитацію, а також створювати системи контролю і звітності, які дозволяють викривати такі установи і таких постачальників;

- налагоджувати зв'язки з метою укріплення співпраці між установами країни-постачальника і країни-споживача послуг у СВО, покращувати взаєморозуміння між різними системами підтвердження якості та акредитації; це могло б полегшити процес верифікації якості транскордонних програм і навчальних закладів із одночасним дотриманням вимог систем забезпечення якості та акредитації в країнах-споживачах послуг;

- надавати точну і легкодоступну інформацію щодо стандартів і процедур оцінювання, а в разі необхідності, щодо дії механізмів забезпечення якості на виплату стипендій студентам, грошових коштів навчальним закладам і програмам, а також щодо результатів заходів оцінки; з метою поширення інформації ці установи повинні співпрацювати з іншими зацікавленими сторонами, особливо з навчальними закладами / постачальниками послуг у СВО, викладачами, студентськими організаціями та установами, які визнають академічні кваліфікації;

- упроваджувати принципи, визначені чинними міжнародними документами щодо транскордонної вищої освіти, такими, як «Кодекс сумлінної практики ЮНЕСКО/Ради Європи в галузі транснаціональної освіти»;

- на основі довіри і взаєморозуміння професійної практики підписувати угоди з іншими установами щодо взаємовизнання якості освітніх послуг, удосконалювати внутрішні механізми якості та періодично здійснювати зовнішнє оцінювання, повною мірою використовуючи компетенції зацікавлених сторін; здійснювати, по мірі можливості, міжнародне оцінювання або моніторинг діяльності установ, які забезпечують якість та акредитацію;

- розглянути питання щодо: процедури формування міжнародних груп з участю однопрофільних фахівців, міжнародного зіставлення еталонних нормативів, критеріїв і методів оцінювання якості; участі у спільних проектах оцінювання якості з метою підвищення рівня зіставляваних підходів різних установ до підтвердження якості та акредитації.

Установам, які займаються визнанням академічних кваліфікацій, рекомендується [6, с. 21–23]:

- створювати і підтримувати регіональні й інтернаціональні мережі, які можуть слугувати платформами для обміну інформацією та передовим досвідом, поширення знань, кращого розуміння міжнародних подій і проблем, а також підвищення кваліфікації співробітників цих установ;

- зміцнювати співробітництво з установами, які підтверджують якість і акредитацію з тим, щоб полегшити процес установлення відповідності тієї чи іншої кваліфікації базовим стандартам якості, а також приєднання до транскордонного співробітництва і діяльності мереж установ, які підтверджують якість і акредитацію; ця кооперація одночасно повинна відбуватися на регіональному і міжрегіональному рівнях;

- установити і підтримувати контакти з усіма зацікавленими сторонами з метою обміну інформацією і уніфікації методологій оцінювання академічних і професійних кваліфікацій;

- у разі потреби розглядати питання, пов'язані із професійним визнанням набутих кваліфікацій на ринку праці; надавати всю необхідну інформацію щодо професійного визнання кваліфікації особи, яка набула її за кордоном, і роботодавцю зокрема; з огляду на розширення міжнародного ринку праці та зростання професійної мобільності, рекомендовані співпраця і взаємодія з професійними організаціями (асоціаціями);

- використовувати кодекси сумлінної практики такі, як «Рекомендації щодо критеріїв і процедур оцінювання іноземних кваліфікацій» [8], розроблені Радою Європи / ЮНЕСКО, або інші з метою підвищення довіри громадськості

до процедур визнання кваліфікації і гарантування зацікавленим сторонам того, що процес обробки запитів має неупереджений і послідовний характер;

- надавати чітку, точну і доступну інформацію щодо критеріїв оцінювання кваліфікацій, здобутих у межах транскордонної освіти.

Спеціальним **організаціям, які відповідають за професійне визнання**, рекомендовано [6, с. 23–24]:

- створювати канали передачі інформації, доступні як для національних, так і закордонних власників кваліфікацій, з метою полегшення професійного визнання здобутих кваліфікацій, а також для роботодавців, яким потрібні відомості щодо професійного визнання кваліфікацій, отриманих за кордоном; інформація, про яку йшлося вище, повинна бути легкодоступна і для осіб, що навчаються, і для осіб, які збираються здобувати освіту;

- з метою вдосконалення методології визнання кваліфікацій створити і підтримувати контакти з: професійними організаціями країн-постачальників і країн-споживачів послуг у СВО; вищими навчальними закладами / постачальниками вищої освіти; установами, які підтверджують якість і акредитацію; органами, які займаються академічним визнанням;

- з метою полегшення визнання кваліфікацій та отримання можливості зараховувати результати навчання і компетенції, прийнятні в культурному контексті, виробити, уточнити і застосовувати критерії і процедури оцінювання, які дозволяють порівнювати навчальні програми і організаційні форми навчання;

- на міжнародному рівні покращувати доступність до постійно поновлюваної, точної і повної інформації щодо взаємовизнання різних кваліфікацій, а також сприяти виробленню нових угод.

Таким чином, проаналізовані рекомендації та інші документи, створені ЮНЕСКО та Радою Європи, слугують чітким орієнтиром для вітчизняних вищих навчальних закладів і медичних зокрема у справі міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти, визнання на міжнародній арені,

забезпечення конкурентоспроможності, академічної мобільності та якості транскордонної вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Біла книга національної освіти України / [Алексенко Т. Ф., Аніщенко В. М., Балл Г. О. та ін.] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – К. : ТОВ “Інформаційні системи”, 2010. – 342 с.
2. Качество высшего образования / под ред. М.П. Карпенко. – М. : Изд-во СГУ, 2012. – 291 с.
3. Руководящие принципы для обеспечения качества в трансграничном высшем образовании Париж, 2006. – 24 с. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001433/143349r.pdf>
4. Установочный документ ЮНЕСКО по образованию. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.ifap.ru/library/book389.pdf>
5. Le code de bonnes pratiques de l' UNESCO / Conseil de L'Europe pour la prestation d'un enseignement transnational. [Ressource électronique] – Mode d'accès: <http://www.coe.int/T/DG4/HigherEducation/Recognition/Code>
6. Lignes directrices pour des prestations de qualité dans l'enseignement supérieur transfrontalier Paris, 2006. – 24 p. [Ressource électronique] – Mode d'accès: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001433/143349f.pdf>
7. Recommandation concernant la condition du personnel enseignant de l'enseignement supérieur. [Ressource électronique] – Mode d'accès: http://portal.unesco.org/fr/ev.php-URL_ID
8. Recommandation révisée sur les procédures et les critères d'évaluation des qualifications et des périodes d'études étrangères (Adopté lors de la cinquième réunion du Comité de la Convention de reconnaissance de Lisbonne, Sèvres, 23 Juin 2010). [Ressource électronique] – Mode d'accès: <http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/recognition/criteria%20and%20proce>